Универзитет уметности у Београду, Теорија уметности и
медија, Београд

DOI 10.5937/kultura1338256C

УДК 316.722(4)

7.01:316.324.8(4)

прегледни рад

КУЛТУРАЛНИ НОМАДИЗАМ КАО ОДБРАНА ХЕТЕРОГЕНОСТИ

Сажетак: Фокусирајући се на постколонијални дискурс деконструкције бинарних опозиција наметнутих Западном културом, текст истражује како су тиме доминантне структуре заправо остале недодирљиве, и готово да се реификује другост ‘потчињених’. С друге стране, показује се како културални номадизам, који се не бави пореклом већ дестинацијом и постајањем, креира потенцијалност за једну нову, хетерогену културу. Номадским стратегијама, познати и стабилни културални кодови су измењени и уметнути у нове контексте – асамблаже, производећи алтернативни простор и време, као и вишеструкост унутар затворених кругова значења. Текст анализира и како се постколонијална деконструкција може применити на визуелну уметност и продукцију последњих неколико деценија. Паралелно новим поделама света, дестабилисању центра, глобализацији и, на крају, фрагментирању идентитета, десиле су се и промене у погледу нових модела организације и продукције уметничког дела. Специфичним начином функционисања, номадски уметници дају парадигму алтернативне културе, која уважава различитости, без хегемонија, надређених и потчињених.

Кључне речи: постколонијална деконструкција, номадизам, хетерогеност, радикантске уметничке праксе

Постколонијални антагонизми

Једна од важнијих тема којима се баве постколонијалне студије јесте антагонизам који постоји између култура колонизатора и урођеника, односно антагонизам који дели ‘светове’

на цивилизоване и дивље, развијене и заостале, културне и примитивне, богате и сиромашне, итд.¹ Заснивајући своја истраживања на анализама књижевности, постколонијални теоретичари тврде да је свака нарација, односно прича о јединству или идентитету, умрежена у империјализам, и служи доминацији, искључивању или инструментализацији других. Колонијалне империје су увек дефинисале и конституисале своју доминацију пројектовањем негативних стереотипа на потчињене, на ‘Другог’ који је јасно одређен као другачији, егзотичан, несавршен, примитиван. Суочени са надмоћним колонизатором, ‘домороци’ нису имали другог избора него да се асимилију, прихватајући наметнуте норме и вредности. Како један од најзначајних постколонијалних теоретичара културе Хоми Баба (Bhabha) истиче – колонијални субјект је био суочен са ситуацијом или/или: или је могао остати фиксиран у свести колонизатора као чист негативитет, или је морао постати нова врста, односно хибридни субјект који прихвата нову традицију и вредности. Међутим, у сусрету с другим, јавио се и антагонизам који се рефлектовао у свести, како доминантог колонијалног субјекта тако и потчињеног, домородачког субјекта, који је пореметио стабилан осећај јединства и интегритета.

У деконструкцији колонијалних односа, Баба развија и концепт ‘колоквијалног космополитанизма’ којим претпоставља да су сва културална обликовања и идентитети заправо увек у процесу промена и преобликовања. У таквом свету не постоје ‘извори’ којима би се враћало, јер мањинске културе реагују на тренутну друштвено-политичку ситуацију. Колонизовани субјекти се подвргавају процесима дуплирања или мимикрије доминантних система вредности, док истовремено носе неизбрисив траг своје традиције или порекла, због чега остају – могли бисмо рећи - ‘рђаво скројени’, односно никад сасвим прилагођени и асимиловани.² Тако светови колонизатора и колонизованог генеришу ‘трећи простор’, где се конституише нефиксиран идентитет/субјект, који увек бива “скоро исти, али не сасвим”³. Ослањајући се на Фројдов

1 Есеј је настао у оквиру курса Постколонијалне студије, код проф др Невене Даковић, на Универзитету уметности у Београду, Докторским интердисциплинарним студијама, Групи за Теорију уметности и медија.

2 Баба рецимо даје пример из Фенонове (Frantz Fanon) књиге *Црна кожа бела маска*, где се објашњава како црнац остаје црнац јер се његова раса увек препознаје као негативна разлика у колонијалном дискурсу. У: Bhabha H. K., *The other question*. Homi Bhabha reconsiders the stereotype and colonial discourse, 15. August 2012, http://courses.washington.edu/com597j/pdfs/bhabha_the%20other%20question.pdf

3 О термину *тпећег просмотра* односно *third space*, као и синтагми *almost the same, but not quite* Баба говори у књизи *Location of Culture*, London

(Freud) концепт *das Unheimliche*, као нелагодног осећаја измештања и отуђења од познатог, развија идеју *unhomely* (неудомљеног) субјекта. Он сматра да је колонијални субјект заправо ужљебљен између два света и две културе, при чему се нигде не осећа као код куће.

Unhomeliness односно амбивалентан осећај (не)припадања, истрајава у савременом деколонизованом свету. Процеси економске глобализације, убрзан развој комуникацијских технологија, као и све масовније принудне или слободне миграције, наводе нас да преиспитамо традиционалне концепције места као означитеља одређеног идентитета. Данашњу културу не карактерише више ‘укорењеност’ у одређеној нацији или држави, већ пре ‘ризоматичност’ односно детериторијализација, флуидност и нефиксираност. Овакве промене се уједно одражавају на конституисање номадског и хибридног идентитета, који се често повезује са дестабилисаним осећањем сопства. Време глобализације, повећане мобилности и ‘сталне привремености’ (места, послова, сусрета, интеракција, итд.) чини да се осећамо стално ‘између’⁴ култура, измештени из једне, али не припадајући сасвим (ни) једној другој. Овакво стање готово се може назвати и ‘психолошким избеглиштвом’. Наиме познато је да свака нација гради свој идентитет на конструкцијама сазданим од симбола и ритуала, везаним за територијалне и административне категорије. У савременом свету, где доминира стално измештање и премештање (не само места живљења, већ и специфичности култура, традиција, ритуала, итд), дестабилише се првобитни осећај јединства и хомогености идентитета.

Номадизам као критичка свест супротстављања доминантним дискурсима

За истраживање нестабилне и амбивалентне субјективизације важан је Делезов и Гатаријев (Deleuze, Guattari) појам номада.⁵ Концепт номадске мисли и номадског субјекта привилегује идеје мобилности, кретања и постајања, пре него концепције постојања, језгровитости или стабилности. Како ови аутори објашњавају, номад је аутсајдер, он је увек изван друштва, или на маргинама, отпадник, луталица. Њега карактерише непослушност, непокорност, он је без фундаменталних особина, већ искључиво ‘ситуационих’. Номадски

and New York 2007.

4 Реферира се на термин *in-between space* теоретичара Хоми Бабе.

5 Deleuze G. and Guattari F., 1227: Treatise on Nomadology, in: *A thousand Plateaus – Capitalism and Schizophrenia*, Minneapolis 1987, pp. 351-424.

живот подразумева стално кретање кроз просторе који се разликују од ригидних и статичних државних граница. Делез и Гатари објашњавају:

“Номад има територију; он прати уобичајене путеве; иде од једне тачке до друге... свака тачка је привремена и постоји само као прелазно стање. Пут је увек између две тачке, али оно између преузима конзистентност и ужива и аутономију и сопствени правац. Живот номада је *intermezzo*”⁶.

Номад је вођен жељом и линијама бега, не интересује га поклоно нити циљ. Његов циљ егзистирања је можда у самом стању између, у процесу, експериментисању и контингенцији. Концепт оваквог номадског живота (и не само буквалног, територијалног номадизма) може се схватити као отпор бинарним опозицијама против којих се и постколонијални критичари боре. Наиме номади представљају ту разлику, вишак, ‘исклизнуће’, којима се доводе у питање доминантне доктрине и стереотипи. Номадским животом, сваким новим запоседањем простора (идеја, вредности, итд.) и поновним напуштањем, ствара се тензија између потребе за очувањем јединства, за конзервацијом и презервацијом, и с друге стране, хетерогености, нечега потпуно новог, заправо прекида са јединством. Тиме се, на пример, доводе у питање западне вредности, као једине исправне. Артикулише се дискурс који свет посматра изван устаљених, затворених концепција локалитета, нације, изолованих култура и традиционалних дефиниција идентитета. Они живе по идеји *постајања* које је важније од постојања. Како Делез објашњава, у постајању један део асамблажа се умеће у територију другог дела, мењајући његову вредност и стварајући нову целину. То је процес детериторијализације у којој нестају особине саставних делова и бивају замењене новим особинама асамблажа.⁷

С друге стране, одређени постколонијални теоретичари критикују Делезов номадизам, сматрајући да има парадоксалне импликације. У тексту *Може ли сабалтерн да говори? (Can subaltern Speak?)* теоретичарка Гајатри Чакраворти Спивак (Spivak) упозорава да концепти номада и постајања-мањином (*becoming-minoritarian*), негирају постколонијалну и политичку реалност.⁸ Она сматра да је проблем

6 Исто, стр. 380.

7 Deleuze G. and Guattari F., 1730: Becoming-Intense, Becoming-Animal... in: *A thousand Plateaus – Capitalism and Schizophrenia*, Minneapolis 1987, pp. 232-310.

8 Видети: Spivak G. C., Can the Subaltern Speak? in: *Marxism and the Interpretation of Culture*, eds. Nelson C. and Grossberg L., Urbana 1988, pp. 271-313. Термин сабалтерн (subaltern) преузима од Грамшија (Gramsci),

у томе што Делез, критиком репрезентације и стављањем акцента на функционисање жеље и линије бега, игнорише “епистемолошко насиље” и империјалне концепције другог. Глас колонизованог, односно постколонијалног субјекта, остаје одсутан у номадској универзалној, али и даље евроцентричној теорији. Даље, према Спиваковој, номадизмом нестају локални и урођенички системи знања и вредности. Тако постајање мањином може да значи и постајање невидљивим и деперсонализованим.

Међутим, номадизам као критичка свест супротстављања доминантним дискурсима, пре се може схватити као потенцијалност за брисање, или бар замагљивање бинарних опозиција између хегемоних и потчињених култура. Номадски субјект, како га на пример теоретичатка Роза Брајдоти (Braidotti) проблематизује, подразумева и начине да се пронађу нови модуси размишљања који би се опирали фалочентричној слици субјекта, као субверзије конвенционалних погледа и представа људске субјективности. Не ради се само о буквалном порицању, нити миграцијама, већ како наводи: “Номадизам који је овде у питању, односи се на врсту критичке свести која се одупире смештању у социјално кодиране моделе мишљења и понашања”⁹.

Брајдоти такође сматра, можда слично Спиваковој, да су савремене тежње брисања разлика опасне. Иако је централни фокус Брајдотијеве феминизам, оно чему нас њене теорије уче јесте да се номадизам може схватити као пракса, исто колико и креативност, која циља у смеру одбране различитости као позитивне силе. Њен номадски пројекат дозвољава унутрашње контрадикторности и захтева преговарање између несвесних структура жеље и свесних политичких избора. Централно питање је међусобна повезаност идентитета, субјективности и моћи.

Њен концепт номада је од суштинске важности за савремени тренутак јер тежи да покаже да субјект нема монолитну суштину, дефинисану једном и заувек, већ је пре “место многоструких, комплексних и латентно контрадикторних низова искустава, дефинисаних преклапањем променљивих, као што су класа, раса, старосно доба, стил живота, сексуалне склоности и друге”¹⁰. Тако савремена пракса треба да обрати пажњу на идентитет као на низ идентификација, и

а односи се на особе које су друштвено, политички или географски изван хегемоних, односно колонијалних структура моћи.

9 Braidotti R., *Nomadic Subjects: Embodiment and Sexual Difference in Contemporary Feminist Theory*, New York 1994, pp. 5.

10 Исто, стр. 4.

на политичку субјективност као трагање за ‘покретном разноликошћу’.

Спремност да се живи неутемељено и нестабилно је храбар чин јер подразумева свест да се иде против устаљених и ‘нормалних’ начина функционисања. Такође значи незадовољство тренутним стањем, свесно губљење контроле и, коначно, улазак у непознато. Уместо да се препусте униформним и уједињујућим принципима организације, номадски ‘систем’ се конституише као асамблаж хетерогених принципа.

На сличан начин, Хоми Баба културу види као инхерентно динамичну и перформативну, увек у настајању. Он такође наглашава да се та настајања одвијају најчешће на лимиалним местима, процепима и границама између етноцентричних (колонијалних) моћи и мањинских. За њега су важне интервенције и измештања која се појављују у културалним међупросторима. Занимљиво је и анализирати како се постколонијална деконструкција може применити на визуелну уметност и продукцију последњих неколико деценија. Паралелно новим поделама света, дестабилисању центра, глобализацији и, на крају, фрагментирању идентитета, десиле су се и промене у погледу нових модела организације и продукције уметничког дела.

Номадске стратегије у визуелним уметностима

Француски кустос и критичар Никола Бурио (Bourriaud), сматра да је управо почетак 21. века ‘плодан’ тренутак за стварање нове културе, тачније “прве праве *worldwide* културе”¹¹. Оваква култура наравно укључује цео свет, али не у смислу како су почетком 20. века неевропске културе инспирисале авангардне покрете, као што је нпр. јапанска уметност утицала на импресионизам, или афричка традиција на кубизам. Такође не ни у постмодернистичкој идеји мултикултурализма, као машине која је брисала специфичности и аутентичности елемената. Такозвано “поштовање другог” и постомодерни “љубазни интерес” за неевропске, тачније незападне културе, само понавља жељу да се други препозна као други и другачији. Од незападних уметника се унапред очекује да се баве локалним темама и културалним разликама, (универзалне теме су и даље резервисане за западне уметнике), те се первертира то љубазно прихватање и инклузивност у западне системе уметности, где се њихов рад не вреднује истим критеријумима.

11 Bourriaud N., *The Radicant*, New York 2009, pp. 17.

Бурио скреће пажњу и на обрнуте ефекте постколонијалних теорија које стално деконструишу западни универзализам, али им увек остаје недодирљив. Постколонијални дискурс је такође заменио апстрактни и теоријски универзализам другом формом тотализације: бескрајним урбаним окружењем као ареном за вечиту борбу између имиграната и ‘домаћих’. Он се осврће на *Есеј о егзотици* (*Essay on Exoticism*) Виктора Сегалена (Segalen), писан почетком 20. века, који представља одбрану хетерогености и препознаје вредност плуралности света коју је угрозио Запад. Сегаленова теза је заправо заснована на идеји да нема другог, већ само других места, од којих ниједно није ‘изворно’, нити може бити стандард за упоредбу. Зато Бурио предлаже културу која би подразумевала стварање простора сталног преговарања изван постмодерног мултикултурализма, која је заснована на неутемељености, и не брине о пореклу већ дестинацији – куда идемо.

Нова култура би требало не да се прилагођава и покорава свепристурној стандардизацији, него да буде заснована на сингуларностима и разликама, и покуша да развије посебну логику која би превазишла капиталистичку глобализацију. Излаз из постмодерне празнине и баналности могао би бити у поновном промишљању модернистичких, авангардних принципа: у фокусу на садашњи тренутак, експериментисање и флуидност.¹² Савремене ауторе који стварају тло за овакву културу, Бурио везује за фигуру *радиканта*. Радикант је термин који означава организам који пушта своје корене и додаје нове током развоја.¹³ Такви корени су у сталном покрету, смештају се између хетерогених контекста. Радикантски идентитет се везује за Делезовог и Гатаријевог номада, за фигуру луталице, састављену од позајмица и цитата. То би могла бити нова ‘концептуална персона’ која подразумева редифиницију субјекта, као и нове начине продукције уметничког дела.

У савременој уметности коју бисмо могли одредити као радикантску, променио се однос уметника према стварању, оригиналности, статусу уметничког дела, изложбе, као и изворима и циљевима ‘стварања’. Материјал који уметници користе више није примарни/изворни. Уметници се служе постојећим културалним кодовима, артефактима, објектима који већ циркулишу унутар тржишта, затим их присвајају, реинтерпретирају, репродукују, репрограмирају, изнова излажу на нов начин. Они више не сликају, не вајају, него

12 Исто, стр. 16.

13 Исто, стр. 22.

програмирају, миксују и манипулишу доступним формама и подацима, рушећи велике идеје модернизма о оригиналности и креацији. Такође се слободно служе историјским стиловима и формама, реедитовањем историјских или идеолошких наратива, креирајући нова сценарија. Различити ‘познати’ наративи се деконтекстуализују, мешају и усложњавају.

Не постоје уметнички центри ‘моћи’ већ распршеност (микро)уметничких пракси, бијенала, музеја, резиденција итд. по целом свету. Уметници постају номади, и у физичком смислу, и у погледу ‘номадског шетања’ из једног медија и стила у други, из једне технике у другу. Долази до трансформације статуса уметничког дела: дело више није презентација уметникове визије већ функционише као активни агент, сценарио који се развија, оквир чија материјалност и аутономија варирају. У савременој уметности се бришу традиционалне дистинкције између продукције и потрошње, креације и копије, редимејда и оригиналног дела. Уметничко дело није симбол, већ модел, лабораторија, јавни простор слободе, интеракције, партиципације, дељења, искуства. Тако настају дела која преиспитују наше устаљено схватање ‘великог уметничког пројекта’. То нису наметљива ремек-дела намењена контемплацији, не служе критици одређених тема и проблема, него проширују нашу перцепцију, машту и потенцијалност о томе шта можемо бити и постајати.

Радикантски уметници напуштају идеје утопијског прогреса карактеристичне за модернизам. Нису вођени тежњама да мењају друштвену реалност, или да својим делима производе нове форме. Не праве манифесте који би изрицали шта се мора учинити. Имају скромнији циљ да прекидају, или ометају испрограмирано стање постојања. Сваки пут када је авангарда присвајала елементе других култура, или позајмљивала из ниске, масовне културе, она је заправо декларисала своју елитистичку изолацију и наглашавала застарелост или другост преузетих елемената. Исто као што је и свака модернистичка жеља да премости јаз између уметности и живота само понављала стабилност поделе, и показала се као наивна и утопијска. Данас се раскида са идејама о фигури уметника као еманципованог креатора доброг укуса, или привилегованог генија.

Уметници се слободно служе постојећим садржајима готово без референцијалног критеријума. Није им толико важан извор, колико структуре означавања. Раде са мултипликацијом веза и прекида, отуђења који другачије постављају везе између света у којем живе и начина на који се адаптирају у том свету. Дела су репозиционирана у палимпсест одлука,

и константно преиспитивање естетских критеријума, који нису засновани на стриктно специјализованим компетенцијама, него функционишу према променљивим културалним условима. Њихову праксу карактерише храбро експериментисање и слобода импровизације у стварању уметничког дела. Уместо да заступају фиксне, чврсте платформе са предетерминисаним и наводно стабилним језицима, они радије ‘клизају’ по несигурном тлу, стварајући увек нове светове и фрагментарне језике. Већа важност се придаје ‘савитљивости’ контура, наспрам чврстих идентитета, отварајући се тако за “мноштва која прелазе од дела до дела, за интензитете који пролазе кроз њих”¹⁴.

Овакве стратегије можемо схватити као отвореност за бескрајно преговарање, те непристајање и отпор конформизму. Поента није да се да одговор, дефиниција, критика, већ да се рад инфилтрира у токове ствари креирајући другачију политику потенцијалности. Радикантске уметничке праксе су ту да одређене моделе функционисања чине пре свега видљивијим, затим их чине хуманијим, показују нам начин како да их учинимо својим. Уметници реактивирају форме настањујући их, чинећи их доступним, присвајањем и пиратеријом приватног власништва, брендова и производа. Друштвени модели су извучени из пасивности и инертности дајући им нове улоге и нове употребе, или напротив, откривајући њихов апсурд.

Такође, експериментисање подразумева ‘бег’ изван традиције, постојећих формула и категорија, те се доводи у питање поузданост ствари. Стално експериментисати значи функционисати ван одређења нечег као исправног или неисправног, успешног или неуспешног, чиме се сугерише да све има капацитет да истовремено буде и право и неисправно. Када је тестирање и испробавање само по себи циљ, несавршеност постаје валидна опција. То је истовремено и политичко питање – јер даје и нову могућност живота, новог света; институционалне и идеолошке структуре се сагледавају као променљиве и интерпретативне. И зар није управо у томе главна функција уметности и њена моћ – то “стваралачко муцање” да се послужимо Делезовим и Гатаријевим речником, које се супротставља сваком конформизму креирајући револуционарне ‘линије бега или флукса’, којима се постајања развијају.

14 Делез Ж., *Преговори 1972-1990*, Лозница 2010, стр. 20.

Закључак

Концепт номадизма се у постколонијалним теоријама критиковао због универзализма и деперсонализације. Данас се такође идеја флексибилног идентитета сматра проблематичном јер се везује за капиталистички модел експлоатације наших могућности, који води до сталне промене професија/послова, бескрајног прилагођавања, те губљења свести о сопственој потенцији.¹⁵ Међутим савремени тренутак не морамо одредити као кризу, већ као дато стање у оквиру којег треба деловати. Уместо да критикујемо оно што је неизбежно, основно је питање можемо ли на нов начин размишљати о глобализацији, другачије посматрати нашу повезаност, или смо заробљени у неолибералном моделу. Које су вредности субјеката који нису јединствени, целовити, него подељени, комплексни, номадски? Номадски субјект постаје све видљивији, и разликује се од изопаченог капиталистичког модела флексибилног субјекта. Номадизам је пре облик свести политичког отпора хегемоним и искључивим погледима на субјективност. Док капитализам експлоатише субјекте вођене идејом да буду оријентисани ка постизању циља, номадизам нема циљ. Напротив, номад је перформативна метафора субјекта, облик вишеструке свести о различитости чија је суштина у постајању. Он тежи да прекине везе са утврђеним дискурсима, и пружа квалитативни бег и отпор микрофашизмима. Својим начином функционисања, номадски субјект даје парадигму алтернативне културе која уважава различитости, без хегемонија, надређених и потчињених.

ЛИТЕРАТУРА:

Агамбен Г., О ономе што можемо не чинити, у: *Голоћа*, Загреб 2010, стр. 64-67.

Bhabha H. K., *Location of Culture*, London and New York 2007.

Bhabha H. K., *Nation and Narration*, London and New York 2000.

Bhabha H. K., *Of mimicry and Man: The Ambivalence of Colonial Discourse*, in: *OCTOBER The First Decade 1976 - 1986*, eds.

Michelson A., Krauss R. E., Crimp D. and Copjec J., Cambridge 1987, pp. 317-325.

Bhabha H. K., *The other question*. Homi Bhabha reconsiders the stereotype and colonial discourse, 15. August 2012, http://courses.washington.edu/com597j/pdfs/bhabha_the%20other%20question.pdf

¹⁵ Видети нпр. Агамбен Г., О ономе што можемо не чинити, у: *Голоћа*, Загреб 2010, стр. 64-67.

Bourriaud N., *Postproduction, Culture as Screenplay: How Art Reprograms the World*, New York 2002.

Bourriaud N., *The Radicant*, New York 2009.

Braidotti R., *Nomadic Subjects: Embodiment and Sexual Difference in Contemporary Feminist Theory*, Columbia University Press, New York 1994.

Deleuze G. and Guattari F., *A thousand Plateaus – Capitalism and Schizophrenia*, Minneapolis 1987.

Делез Ж., *Преговори 1972-1990*, Лозница 2010.

Jameson F., Modernism and Imperialism, in: *Nationalism, colonialism and literature*, eds. Deane S., Minneapolis 2001.

Spivak G. C., Can the Subaltern Speak?, in: *Marxism and the Interpretation of Culture*, eds. Nelson C. and Grossberg L., Urbana 1988, pp. 271-313.

Zorica Čolić

University of Arts, Belgrade, Theory of Arts and Media, Belgrade

CULTURAL NOMADISM AS A DEFENSE OF HETEROGENEITY

Abstract

One of the important issues addressed in post-colonial studies is the antagonism that exists between the cultures of colonizers and indigenous peoples, i.e. the antagonism that divides the “worlds” into the civilized and the savage, developed and backwards, sophisticated and primitive, rich and poor, and so on. Focusing on the post-colonial deconstruction of these binary oppositions imposed by Western culture, the text explores how such discourses have left the dominant structures untouchable, and have almost reified the otherness of “subordinates”. On the other hand, the text shows how cultural nomadism, which is not concerned with the origin but the destination and the *becoming*, potentially creates a new heterogeneous culture. Through nomadic strategies, stable and conventional cultural codes are modified and inserted into new contexts - assemblages, producing an alternative space and time, as well as a multiplicity of meanings within the closed circles. Furthermore, the essay explores how the post-colonial deconstruction can be applied to the visual arts of the last few decades. In parallel to the new world division, destabilisation of the center, globalization and, finally, fragmentation of identity, changes have occurred in the visual arts as well, in terms of some new artwork organization and production models. With the specific way of functioning, nomadic artists give a new paradigm for alternative culture that respects cultural diversity without hegemonies, superiors and subordinates.

Key words: *post-colonial deconstruction, nomadism, heterogeneity, radicant art*